

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

Кафедра біології та методики її навчання

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

І. В. Красноштан

“ 28 ” серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ВВС 3.07 МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТА ПОЗАКЛАСНОЇ
РОБОТИ**

Спеціальність **014.06 Середня освіта (Хімія)**

Освітня програма **Середня освіта (Хімія)**

Освітній ступінь **бакалавр**

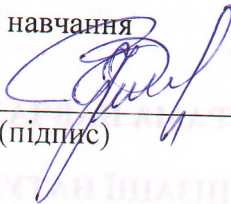
Факультет **природничо-географічний**

Робоча програма навчальної дисципліни Методика організації натуралістичної та позакласної роботи для студентів за спеціальністю: 014. 06 Середня освіта (Хімія) освітнього ступеня «бакалавр».

Розробники: Люленко С. О. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біології та методики її навчання

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри біології та методики її навчання
Протокол № 1 від “28” серпня 2019 року

Завідувач кафедри біології та методики її навчання

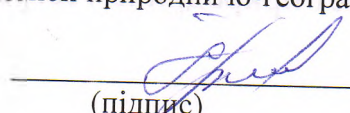

(підпис)

(Красноштан І. В.)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії природничо-географічного факультету

Протокол № 1 від “29” серпня 2019 року

Голова науково-методичної комісії природничо-географічного факультету

(підпис)

(Грабовська С. Л.)
(прізвище та ініціали)

© _____, 20__ рік
© _____, 20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 6	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка (шифр і назва)	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність 014.06 Середня освіта (Хімія) (шифр і назва)	Рік підготовки	
Змістових модулів –2		3-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання проект – творче завдання		Семестр	
Загальна кількість годин 150		5,-6-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 2 аудиторних – 76 самостійної роботи студента – 74	Освітній ступінь: бакалавр	32 год.	.
		Практичні, семінарські	
		год.	
		Лабораторні	
		44 год.	
		Самостійна робота	
		64 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		10 год.	
Вид контролю:			
	екзамен		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%): для денної форми навчання – 51% / 49%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни: поглибити вміння студентів працювати на навчально-дослідній ділянці, розширити навички організації гуртків натуралістів, знати методи експериментальної, науково-дослідної роботи на шкільній навчально-дослідній земельній ділянці, формувати професійну готовність студентів до організації позакласної роботи з біології в загальноосвітніх навчальних закладах.

Основні завдання курсу:

- оволодіти знаннями, вміннями, навичками гурткової роботи;
- навчити студентів планувати територію навчально-дослідної земельної ділянки, колекційний, квітково-декоративний, селекційно-генетичний, дендрологічний відділки навчально-дослідної земельної ділянки;
- підвищити професійну підготовку майбутнього педагога до організації позакласної роботи з біології в загальноосвітніх навчальних закладах;
- формувати у студентів педагогічні уміння та навички з моделювання та проведення позакласної роботи з біології.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні володіти **компетентностями**:

- **ЗК** Здатність до критичного осмислення проблем у навчанні, власної професійної діяльності та на межі предметних галузей.
- **ЗК** Володіння методами наукового дослідження та вміння їх застосовувати на практиці.
- **ЗК** Здатність до прийняття обґрунтованих рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.
- **ФК** Здатність застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності вчителя біології та природознавства.
- **ФК** Здатність виконувати дослідження з біологічних дисциплін, дотримуючись правил техніки безпеки, описувати, аналізувати, оцінювати експериментальні результати та вміти їх інтерпретувати.

Очікувані результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**: методику організації навчально-дослідної земельної шкільної ділянки, основні типи натуралістичних гуртків; значення позакласної роботи з біології, її форми та види; методику організації індивідуальної позакласної роботи з біології; методику дослідницької роботи учнів з біології в позакласній роботі; методику проведення екскурсій та походів у природу; методику організації еколого-натуралістичної та природоохоронної роботи з учнями в позакласній роботі з біології; **вміти**: володіти практичними уміннями, навичками, методами роботи відповідно до профілю гуртка; організовувати різні види гуртків, працювати на навчально-дослідній шкільній земельній ділянці; організовувати різні форми й види позакласної роботи з біології; проводити дослідження й організовувати спостереження у куточку живої природи; організовувати науково-дослідну роботу на пришкольній навчально-дослідній земельній ділянці; організовувати фенологічні спостереження в природі; організовувати біологічні вечори та свята; готувати й проводити екскурсій та походи на природу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні володіти програмними результатами навчання:

ПРН Володіння системою знань та принципами аналізу структурно-функціональної організації живої природи, механізмів регуляції та адаптації організмів.

ПРН Уміння здійснювати аналіз взаємодії різних рівнів організації живої природи між собою, оцінювати особливості впливу екологічних чинників на організми та визначати їхню роль у біосферних процесах трансформації речовин і енергії.

ПРН Здатність демонструвати знання та розуміння основного комплексу базових понять за освітньо-професійною програмою.

ПРН Володіння достатніми навичками в галузі біології для успішного проведення наукових досліджень під керівництвом наставника.

ПРН Здатність використовувати інноваційні технології навчання у професійній діяльності.

ПРН Здатність інтегрувати факти, закономірності, досвід, когнітивні навички в галузі біології та педагогіки для забезпечення освітнього процесу в основній школі закладів загальної середньої освіти.

3. Мова навчання:

Мова навчання: українська

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Форми та види позакласної роботи з біології

Тема 1. Значення позакласної роботи з біології, її форми та види.

Тема 2. Організація індивідуальної позакласної роботи з біології.

Тема 3. Учнівські біологічні об'єднання.

Тема 4. Дослідницька робота учнів з біології у позакласній роботі.

Тема 5. Види масової позакласної роботи з біології та особливості її проведення.

Тема 6. Експерсії і походи в природу.

Тема 7. Організація еколого-натуралістичної та природоохоронної роботи з учнями в позакласній роботі з біології.

Змістовий модуль 2. Методи і форми організації натуралістичної та роботи школярів.

Тема 8. Планування території навчально-дослідної земельної ділянки.

Тема 9. Зміст роботи учнів на колекційній ділянці та ділянці систематики.

Тема 10. Методика проведення фенологічних спостережень.

Тема 11. Озеленення шкіл і позашкільних закладів.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Форми та види позакласної роботи з біології												
Тема 1. Значення позакласної роботи з біології, її форми та види. дослідної земельної ділянки	11	2		4	1	4						
Тема 2. Організація індивідуальної позакласної роботи з біології.	11	2		4	1	4						
Тема 3. Учнівські біологічні об'єднання.	11	2		4	1	4						
Тема 4. Дослідницька робота учнів з біології у позакласній роботі.	11	2		4	1	4						
Тема 5. Види масової позакласної роботи з біології та особливості її	11	2		4	1	4						

проведення.													
Тема 6. Експерсії і походи в природу.	11	2		4	1	4							
Тема 7. Організація еколого-натуралістичної та природоохоронної роботи з учнями в позакласній роботі з біології.	13	4		4	1	4							
Разом за змістовим модулем 1	79	16		28	7	28							
Модуль 2 Методи і форми організації натуралістичної та роботи школярів.													
Тема 8. Планування території навчально-дослідної земельної ділянки.	17	4		4	1	8			-	-			
Тема 9. Зміст роботи учнів на колекційній ділянці та ділянці систематики.	17	4		4	1	8							
Тема 10. Методика проведення фенологічних спостережень.	17	4		4	1	8							
Тема 11. Озеленення шкіл і позашкільних закладів.	24	4		4		12							
Разом за змістовим модулем 2	71	16		16	3	36							
ІНДЗ	10				10								
Усього годин	150	32		44	10	64							

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Значення позакласної роботи з біології, її форми та види. Організація індивідуальної позакласної роботи з біології. Форми і види індивідуальної роботи з біології.	4
2	Групова форма позакласної роботи. Гурток, як найпоширеніше добровільне об'єднання учнів з біології. Дослідницька робота учнів з біології у позакласній роботі.	4
3	Види масової позакласної роботи з біології та особливості її проведення. Експерсії та біологічні конференції. Проведення тижнів біології школі. Організація еколого-натуралістичної та природоохоронної роботи з учнями в позакласній роботі з біології.	4
4	Зміст роботи учнів на шкільній навчально-дослідній ділянці	4
5	Дослідницька робота з рослинами і тваринами кутка живої природи. Методика організації роботи на квітково-декоративному, селекційно-генетичному, відділку навчально-дослідної земельної ділянки.	4
6	Методика озеленення шкіл і позашкільних закладів	4

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	<p style="text-align: center;">Організація індивідуальної позакласної роботи з біології</p> <p>Підготуйте відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Як можна використовувати захоплення учнів у позакласній роботі з біології? 2. Чому індивідуальна форма позакласної роботи є найефективнішою? 3. Які є способи пропаганди науково-популярної літератури з біологічної тематики? 4. Назвіть етапи підготовки школярів до біологічної олімпіади. 5. У чому полягає суть роботи МАН? 6. Обґрунтуйте взаємозв'язок позакласної роботи з уроками біології. <p>2. Назвіть форми й види позакласної роботи з біології.</p> <p>Охарактеризуйте взаємозв'язок форм і видів позакласної роботи з біології.</p>	6
2.	<p style="text-align: center;">Значення позакласної роботи з біології, її форми та види</p> <p>Підготуйте відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яку роботу вважають позакласною? 2. Що є предметом вивчення методики позакласної роботи з біології? 3. Поясніть відмінності між позакласною, позаурочною та позашкільною роботою з біології. 4. Чим відрізняються позакласні заняття від уроків? 5. Розкрийте значення позакласної роботи з біології. <p>Охарактеризуйте принципи позакласної роботи з біології.</p>	6
3	<p style="text-align: center;">Учнівські біологічні об'єднання</p> <p>Підготуйте відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте типи об'єднань учнів у позакласній роботі з біології. 2. Як організувати в школі гурткові заняття? 3. Що лежить в основі роботи клубів юних біологів? 4. Для чого створюються учнівські наукові товариства? 5. В яких випадках проводиться епізодична групова робота з біології? 6. Для чого потрібно складати статут гуртка (клубу)? <p>Чим відрізняється робота гуртка й учнівського наукового товариства?</p>	6
4	<p style="text-align: center;">Види масової позакласної роботи з біології та особливості її проведення</p> <p>Підготуйте відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Назвіть якомога більше видів масової позакласної роботи з біології. 2. Які найпоширеніші свята проводяться у школі? Охарактеризуйте їх. 3. Як провести учнівську конференцію? 4. Які вимоги до організації біологічної виставки? 5. Вкажіть значення біологічного шкільного музею. 6. Опишіть правила біологічної гри "Поле чудес", "Перший мільйон", "Слабка ланка". <p>Опишіть методику проведення олімпіади з біології.</p>	6
5	<p style="text-align: center;">Організація еколого-натуралістичної та природоохоронної роботи з учнями в позакласній роботі з біології</p>	6

	<p>Підготуйте відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які форми і методи екологічного виховання Ви знаєте? 2. Як організувати екологічну стежку? 3. Охарактеризуйте екологічні акції та операції, які проводяться в Україні. 4. Для кого і з якою метою створюють екологічні казки? <p>Назвіть групові та індивідуальні форми екологічного виховання.</p>	
6	Положення про навчально-дослідну земельну ділянку загальноосвітніх шкіл та позашкільних навчально-виховних закладів. Колекційний, квітково-декоративний, селекційно-генетичний, дендрологічний відділки навчально-дослідної земельної ділянки.	6
7	Зміст роботи на колекційній ділянці. Фенологічні спостереження. Особливості та агротехніка вирощування рослин на колекційній ділянці. Робота із введення корисних дикоростучих рослин в культуру	6
8	Основне завдання селекційно-генетичної ділянки. Основні правила гібридизації рослин. Проведення дослідів на колекційній ділянці та ділянці систематики.	6
9	Фенологічні спостереження складова частина дослідницької роботи з провідними сільськогосподарськими культурами. Мета фенологічних спостережень в школі і позашкільному закладі. Метеорологічні спостереження. Фенологічні спостереження над деревами й кущами.	6
10	Організація навчально-дослідної роботи куточка живої природи в школі. Основні форми роботи юннатів у кутку живої природи. Приміщення та обладнання для кутка живої природи.	6
11	Влаштування ділянки закритого ґрунту. Площа для закритого ґрунту на шкільній садибі. Умови вирощування рослин у закритому ґрунті. Вирощування розсади овочевих культур для відкритого ґрунту.	4
12	Зелені плодіві та декоративні насадження. Добір порід для озеленення школи. Озеленення фасадної частини шкільної садиби . Вирощування троянд у школах. Закладання квітників. Влаштування газонів	4
	Разом	64

8. Індивідуальні завдання

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО -ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

1. Скласти бібліографію науково-популярної літератури з біології для учнів окремих класів.
2. Розробити план роботи гуртка (розробити план роботи гуртка на кожне заняття з додатками презентацій) Тематичні заняття гуртків, пов'язані з дослідями .
  - "Юні квітникарі";
  - «Зелені ліки навколо нас»;
  - «Юних зоологів»;
  - «Юних гідробіологів»;
  - «Юних фітотерапевтів»;
  - «Юних акваріумістів»;
  - «Юних фенологів»;
  - «Юних ботаніків»;
  - «Юних агрохіміків»;
  - «Юних рослинників»;
  - «Юних квітникарів»;
  - «Любителів зеленої архітектури»;

- «Юних тваринників»;
  - «Юних фізіологів»;
3. Розробити план роботи факультативу;
  4. Розробити план тижня біології (план та заходи на кожен день тижня біології з презентаціями)
  5. Розробити сценарій:
    - Екологічного лекторію «Еколог» для учнів 6-8 класів;
    - Екологічної вікторини для учнів 8-9 класів ;
    - Позакласного заходу
  6. Підготувати запитання для шкільної біологічної олімпіади.
  7. Описати методику організації та розробити сценарій екологічної стежини.
  8. Розробити методику проведення двох біологічних вечорів (план проведення з відповідними презентаціями та сценарієм),
  9. Підготувати реферат на одну із представлених тем:
    - Роль позакласної роботи в розвитку розумової діяльності учнів.
    - Форми і види позакласної роботи по біології.
    - Організація дослідницької роботи в освітній системі «Мала академія наук України».
    - Застосування матеріалів екскурсії у навчально-виховному процесі.
    - Структура та оформлення стінгазети з біології.
  10. Організація ігор у природі, спрямованих на її охорону. Сценарій ігор.

9. Методи навчання

Традиційні: лекція (традиційна, проблемна, інтерактивна, лекція-візуалізація, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint - Презентація).

Активні: пошукові, дослідницькі, методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності, створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

10. Методи контролю

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Організація позакласної роботи з біології та природознавства» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

У процесі оцінювання навчальних досягнень магістрів застосовуються такі методи:

методи усного контролю: бесіда, індивідуальне опитування,

методи письмового контролю: дидактичний тест, реферат.

методи самоконтролю: самооцінка.

11. Критерії оцінювання результатів навчання

Під час проведення аудиторних лабораторних робіт проводиться опитування на засвоєння знань студентів. Лабораторна робота оцінюється в 10 балів. Модульний контроль

(МК) проводиться після кожного змістового модуля у вигляді тестових завдань. Вивчення курсу закінчується заліком. Підсумковий контроль (ПК) проводиться у вигляді тестування, де вірна відповідь на питання оцінюється в 1 бал, невірна відповідь – 0 балів, максимальна кількість балів 20. В кінці вивчення курсу студенти здають індивідуальне навчально-дослідне домашнє завдання у вигляді реферату, що оцінюється в 20 балів.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						(ІНДЗ)	ПК	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6			
10	10	10	10	10	10	20	20	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Рівень компетентості	Оцінка за національною шкалою	
				екзамен	залік
90-100	A	відмінно	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
75-81	C	добре			
69-74	D	задовільно	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60-68	E	достатньо			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту			

13. Методичне забезпечення

1. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (МНБвПФ).
2. Нормативні документи; ілюстративні матеріали.
3. Мультимедійні засоби (електронні підручники, словники, відео-матеріали; ресурси Інтернету).
4. Система дистанційного навчання «Moodle».

12. Рекомендована література

Основна

1. Мороз І.В. Позакласна робота з біології: Навчальний посібник / І.В. Мороз., Н.Б. Грицай. – Тернопіль: Навчальна книга.-Богдан, 2008.-272 с.

2. Шулдик В. І. Методика організації натуралістичної роботи школярів/ В. І. Шулдик. - Умань.: ПП Жовтий, 2011 – 236с.

Допоміжна

1. Альба Г.В. Еколого-натуралістичні ігри / Г.В. Альба. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. - 48 с.
2. Гончар О.Д. Розвиток інтересу учнів до вивчення біології в позакласній роботі: Навчальний посібник / О.Д. Гончар.- К.: КДПІ, 1987.- 84 с.
3. Організація роботи з обдарованими школярами. Всеукраїнська олімпіада еколого-природничого спрямування: Посібник для учнів загальноосвітніх шкіл та ПТУ, вчителів біології, основ екології та валеології / М.М. Барна, В.М. Черняк, Л.С. Похила та ін.. — Тернопіль: Мандрівець, 1997. - 104 с.
8. Біологічні олімпіади школярів: Навчально-методичний посібник / Л.С. Ващенко, О.В. Данилова, М.Ю. Макарчук, В.О. Мотузний. — К.: Генеза, 2002. - 288 с.
9. Вельдбрехт Д.О. Позакласні екологічні заходи / Д.О. Вельдбрехт , Н.Г. Токар. - Х.: Основа, 2003. - 96 с. (Серія "Бібліотека журналу "Біологія"; Вип. 11).
10. Вербицький В.В. Еколого-натуралістична освіта в Україні: історія, проблеми, перспективи / В.В. Вербицький. — К.: СМП "Аверс", 2003. - 304 с.
11. Голойда Г. Природа навколо нас. Сценарії шкільних свят для учнів 5-7 класів / Г. Голойда. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2000. — 40 с.
12. Екологічні стежки України. Живи, Земле! Методичні матеріали / За редакцією В. В. Вербицького. - К.: СМП «АВЕРС», 2003. - 196 с.
13. Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи // Радянська школа. - 1991. - № 6. - С. 48-56.
14. Мороз І.В. Позакласна робота з біології: Навчальний посібник / І.В. Мороз., Н.Б. Грицай. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2008. – 272 с.
15. Мороз І.В., Грицай Н.Б. Тижні та декади біології в школі // Біологія і хімія в школі. - 2006. - № 2. - С. 28-31.
16. Позакласні заходи з біології / Укладач К.М. Задорожний. - Х.: Основа, 2004. - Вип. 2. - 160 с. ("Бібліотека журналу "Біологія"; Вип. 7(31)).
17. Руснак Т.М. Форми і методи екологічного виховання в школі. // Хімія. Біологія. - 2003. - № 28. - С. 1-25.
18. Тагліна Ю.С. Предметний тиждень біології в школі / Ю.С. Тагліна. - Х.: Видавнича група "Основа", 2004. - 96 с. (Серія "Бібліотека журналу "Біологія", Вип. 5 (17)).